

MAKT OVER MATEN

Lokal matproduksjon løser globale problemer

Vi lever i en verden preget av enorm ulikhet. Mange lever i den ytterste nød, mens andre lever i overflod. Dette er også tydelig ved verdens matproduksjon.

En av de største utfordringene verden står overfor i dag er en forverret sultkrise. Etterdønningene fra krisene som har møtt verden de siste årene forverrer stadig denne situasjonen.

Det er tydelig at verden står overfor et fordelingsproblem. For å gjøre noe med dagens situasjon, krever vi **matsuverenitet**.

Forfattere: Silje Victoria Sæther, Thea Sandnes, Elise Åsnes, Aggie Handberg, Anita Torsvik, Mari Jensen Aas og Lise Saga

Illustrasjon og design: Clara Doupovec

Utgitt av Spire 2023

Kontakt: post@spireorg.no

Utgitt med støtte fra Norad

MATSUVERENITET

Matsuverenitet er folk, lokalsamfunn og lands rett til å bestemme over egen landbruks- og matpolitikk som er økologisk, sosialt og økonomisk tilpasset deres spesielle betingelser.

Med matsuverenitet ønsker man at jordas og havets ressurser skal være et felles gode, og ikke privat eiendom som skal utnyttes eller være en gode for noen få selskaper og aktører. For å oppnå disse idealene trenger vi en solidarisk politikk. Produsenter, forbrukere og politikere må stå sammen om å sikre alles rett til næringsrik og nok mat.

Matsuverenitet innebærer også retten til å kunne omlegge matsystemet. Vi ønsker å gå vekk fra de industrielle modellene som stadig vinner mer terreng, for å satse på bærekraftig småskalaproduksjon. Småskalaproduksjon er sentralt i møtet med dagens og kommende utfordringer ettersom denne driftsformen tar bedre vare på jordsmonnet og det biologiske mangfoldet.

Å støtte småskala bønder og fiskere rundt om i verden er derfor en viktig del av dette arbeidet. Småskala matproduksjon sikrer arbeidsmuligheter, mangfold, og et levende jordbruk og lokalsamfunn.

VI KREVER MATSUVERENITET

REGJERINGAS MATSIKKERHETSSTRATEGI

I november 2022 lanserte regjeringa en ny strategi for hvordan Norge skal prioritere matsikkerhet i utviklingspolitikken. Matsikkerhetsstrategien forteller hva regjeringa ønsker å prioritere i det de definerer som “kampen mot svalt”.

I Tvinnereims forord til matstrategien forklarer hun at “Målet med regjeringa sin utviklingspolitikk er å kjempe mot svalt og å auke den globale matsikkerheita.” Videre forklarer Tvinnereim også at denne kampen mot svalt innebærer å sikre nasjonal **matsuverenitet**.

Problemet er at selv om strategien nevner matsuverenitet er det få tiltak for å sikre dette i praksis. Uten å ha et reelt, samstemt fokus på matsuverenitet på alle felt, risikerer vi at alt arbeid med matsikkerhet kun forblir symbolpolitikk.

Det er likevel to tiltak i regjeringas oppsummering av strategien som er særlig viktige:

1. Regjeringa forklarer i strategien at Norge skal ta en internasjonal lederrolle for matsikkerhet, økt sjølforsyning og nasjonal matsuverenitet.
2. Regjeringa forklarer også at de skal styrke det interdepartementale samarbeidet, og ha jevnligesamtaler med relevante departement til diskusjon og gjennomføring av strategien.

Gjennom dette åpner dermed regjeringen for å løfte frem matsuverenitet og samstemthet i kampen mot svalt.

Vi trenger en helhetlig norsk politikk som drar i samme retning. Vi kan ikke godta en utviklingspolitikk som fortsetter å bli undergravet av norsk handelspolitikk og fraværet av norsk sjølforsyning.

SPIRES POLITISKE KRAV:

I dag blir arbeid for å sikre matsikkerhet undergravet av norsk handelspolitikk, fravær av norsk sjølforsyning samt urettferdige maktbalanse i matsystemet.

For å sikre matsuverenitet, har Spires kampanje i 2023 tre politiske krav:

1. Regjeringa må ta et oppgjør med hvor lite samstemt norsk handelspolitikk og utviklingspolitikk er.
2. Norge må snarest følge opp mål på sjølforsyning i Hurdalsplattformen, og starte opptrappingsarbeidet for økt sjølforsyningsgrad til minst 50 % innen 2026 korrigert for import av kraftfôr.
3. Lokalsamfunn må ha makt over egen matproduksjon, og verdiene fra matproduksjonen må komme lokalsamfunn til gode.

Les videre for mer info om hver av disse tre politiske kravene våre.

MATSUVERENITET OG INTERNASJONAL HANDEL

Det må være opp til hvert enkelt land å bestemme i hvor stor grad de ønsker å være selvforsynte. I dag ser vi at internasjonal handelspolitikk hindrer denne muligheten.

Verdens Handelsorganisasjon (WTO) overvåker dagens handelsregelverk, og skal være et forum for forhandlinger og bidra til løsning av handelskonflikter. Men disse forhandlingene og avtalene i WTO er langt fra rettferdige.

I dag har vi en situasjon der land har et svært ulikt handlingsrom. Der rike land har flere muligheter til å sikre sin egen matproduksjon gjennom importvern og toll, begrenser WTOs handelsavtaler særlig land i Sør sin rett til å ta i bruk de samme tiltakene for å sikre sin egen matsuverenitet.

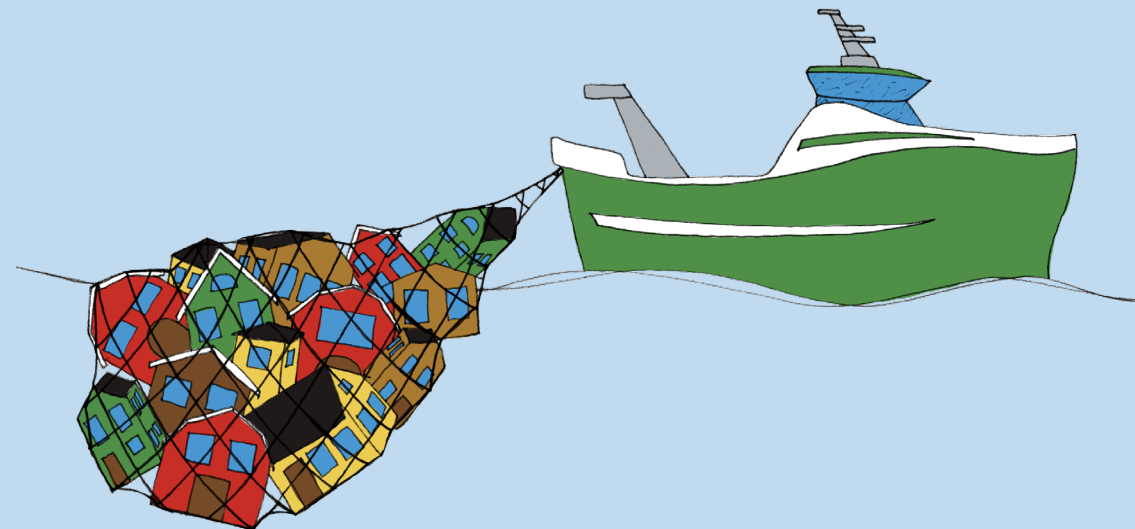
På denne måten støtter WTO og handelsavtaler opp under en svært skjev maktfordeling. Det nåværende matregimet blir styrt av kapital, agro-selskaper og rike lands interesser, mens de fattigste landene ikke får muligheten til å bygge opp sin egen matindustri.

Matsuverenitet innebærer at folk og land må ha rom til å drive en politikk som sikrer deres egen befolkning mat før de eksporterer maten.

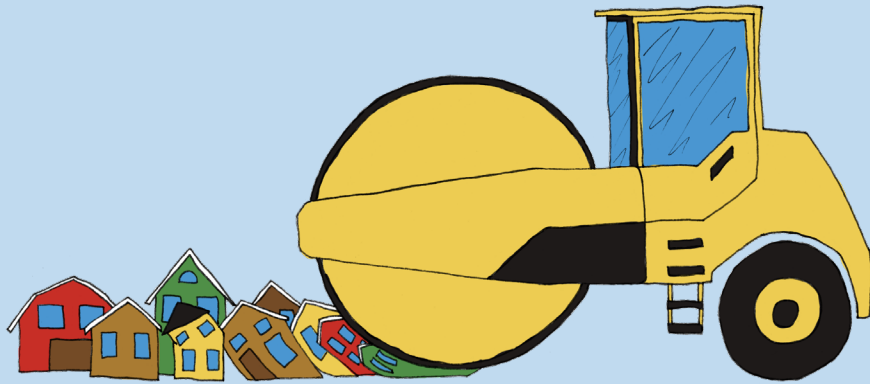
I regjeringens matsikkerhetsstrategi forklarer regjeringen både at de skal ta en internasjonal lederrolle på økt selvforsyning og nasjonal matsuverenitet, samt at de skal styre det interdepartementale samarbeidet.

Skal Norge sikre dette, må Norge støtte andre lands muligheter til å beskytte sine egne kritiske landbruksvarer gjennom eksportrestriksjoner- og forbud, importvern og toll. Samtidig må Norge også sikre at norske handelsavtaler ikke fortsetter å gå på bekostning av småskala matprodusenter.

Spire krever derfor at regjeringa tar et oppgjør med hvor lite samstemt norsk handelspolitikk og utviklingspolitikk er.

MATSUVERENITET OG NORSK SJØLFORSYNING

Norsk matpolitikk må gjennomgå drastiske endringer for å bli bærekraftig, og for å stå i samsvar med prinsippet om matsuverenitet.

I dag baserer norsk matproduksjon seg i stor grad på import av andre lands ressurser og en industriell modell. Dette effektiviseringsfokus fører til en sentralisering av verdikjeder for mat som igjen fører til nedleggelse av gårdsbruk og jord ut av hevd.

Denne situasjonen er spesielt krevende for småskalabønder som driver de mer marginale og usentrale jordbruksarealene, og småskala fiskere som ikke klarer å konkurrere mot de store trålerne.

Ifølge NIBIO var sjølforsyningsgraden i Norge helt nede på 39% i 2021, korrigert for import av kraftfôrråvarer. Når vi i så liten grad er sjølforsynte gjør dette oss avhengige av mat som er produsert i andre land, ofte i det globale Sør. Dette mener Spire er usolidarisk og lite bærekraftig.

Å øke sjølforsyningsgraden er derfor noe av det mest solidariske Norge kan gjøre for å sikre matsuvereniteten til land i Sør.

Regjeringa må sikre at jordbruket baseres på ressursgrunnlaget her i Norge. Dette har også regjeringa lovet at de skal gjøre:

I regjeringserklæringen (Hurdalsplattformen) setter regjeringa mål for sjølforsyningsgraden, samt forklarer at de skal legge fram og gjennomføre en opptrappingsplan for matproduksjon basert på norske ressurser. Likevel har vi sett lite til denne planen siden.

Spire krever derfor at Norge snarest følger opp mål på sjølforsyning i Hurdalsplattformen, og starter opptrappingsarbeidet for økt sjølforsyningsgrad til minst 50 % innen 2026 korrigert for import av kraftfôr.

SENTRALISERT MATMAKT

I dag ser vi at alt for mye makt sentraliseres, der lokalsamfunn mister retten til å bestemme over egen matproduksjon. Dette skjer til tross for at lokal matproduksjon er essensielt for å sikre en rettferdig og bærekraftig verden.

Når vi sentraliserer og globaliserer verdikjeder for mat, fratrar vi lokalsamfunnet verdien som ligger i produksjonen av maten vår fra folk og fra næringa.

I Norge kommer konsentrasjonen av makt tydelig fram i dagligvaresektoren, der tre aktører deler så godt som hele dagligvaremarkedet. I tillegg driver de virksomhet i alle ledd av matsystemet fra bonde til forbruker.

Konsekvensen er at maktkonsentrasjonen er fordelt på stadig færre hender, og at norske bønder og små og uavhengige foredlere blir presset ut av markedet. Maktforskyvningen og monopolsituasjonen har ført til at kjedene tar ut enorme mengder profitt, mens forbrukere og bønder blir presset ut.

Spire krever derfor at lokalsamfunn må ha makt over egen matproduksjon, og verdiene fra matproduksjonen må komme lokalsamfunn til gode.

Hvordan tar vi tilbake makta over maten og sikrer matsuverenitet?

Det kan virke umulig å endre noe i matsystemet når makten og pengene er konsentrert på så få hender.

Heldigvis er vi mange i kampen.

Matsuverenitet er ikke bare et begrep – det er en sosial bevegelse. Flere organisasjoner kjemper for dette under paraplyen La Via Campesina, og alternative bærekraftige matsystemer bygges opp både i Norge og internasjonalt.

Ved å bygge videre på disse bærekraftige og rettferdige alternativene, kan vi sammen skape store endringer i det globale matsystemet.

Når folk og lokalsamfunn tar makten tilbake over maten, vil det også gi en større nærhet til maten.

Slik kan lokal matproduksjon løse globale problemer – men denne kampen vinner vi ikke alene. Vi må organisere oss på tvers av matsystemet, og sammen skape rettferdige og bærekraftige matsystemer.

Og vi trenger **deg** med i kampen!

OM SPIRE

Spire er en miljø- og utviklingsorganisasjon som jobber for en rettferdig og bærekraftig verden. Vi ønsker å se de store sammenhengene, og endre de grunnleggende årsakene til hvorfor urettferdighet oppstår.

Derfor har vi fokus på miljø, matsikkerhet, internasjonal handel og bærekraftig byutvikling. Les mer på www.spireorg.no

Det koster kun 50 kroner i året å være medlem, og med dette gir du oss større politisk tyngde og gjennomslagskraft. **Bli medlem ved å vippe 50kr til #11378.** Merk med e-postadresse og fødselsdato.

